

วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและผลงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมไว้เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับโครงการฝึกสอน

พนัส หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึงลักษณะของโปรแกรมการฝึกสอนที่ดีไว้ว่า ในการจัดโปรแกรมการฝึกสอนผู้จัดควรใส่ใจถึงลักษณะต่อไปนี้ คือ

1. จะต้องวางจุดประสงค์ของการฝึกสอนไว้อย่างแน่ชัด แลลงออกโดยชัดเจน และมีนโยบายที่แน่นอน ที่จะให้ผู้ร่วมงานทุกคนเข้าใจได้ตรงกันทั้งวิธีการและหลักการ
2. จะต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิเทศการฝึกสอนไว้อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการขัดแย้งและการซ้ำงานโดยใช่เหตุ
3. ก่อนจะออกทำการฝึกสอน นิสิตควรจะได้รับการเตรียมตัวเบื้องต้นที่จะออกไปฝึกสอนก่อน เช่น รับทราบถึงสภาพความเป็นไปของโรงเรียนที่จะไปทำการฝึกสอน หลักเกณฑ์ในการให้คะแนนการสอน เป็นต้น
4. ควรจะมีวิธีทราบว่า นิสิตที่จะส่งออกไปฝึกสอนนั้นมีความพร้อมที่จะออกไปฝึกสอนใดหรือยัง บางที่อาจจะต้องมีการตรวจสอบถึงบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางอารมณ์ก่อนที่จะออกไปทำการฝึกสอน รวมทั้งความแน่นอนทางวิชาการด้วย
5. ระยะเวลาสำหรับฝึกสอนควรจะนานพอสมควรที่จะช่วยให้ นิสิตเข้าใจวิธีปฏิบัติสอนนักเรียนทั้งเป็นรายตัวและเป็นชั้น วิธีปฏิบัติตัวต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและผู้ปกครอง โดยมีเวลาทำการสอนไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมง
6. โปรแกรมการฝึกสอน ควรจะมีทางให้นิสิตได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาหรือไม่ก็ตาม เช่น งานค่านับคะแนน เป็นต้น
7. กฎเกณฑ์และวิธีการที่ใช้ในการจัดโปรแกรมฝึกสอน ควรจะเปิดทางให้นิสิตได้

ใช้ความคิดริเริ่ม ความอิสระในการคิด และมีความกล้าที่จะลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการสอน
 คุยตัวเอง¹

สำหรับลำดับขั้นในการทำการฝึกสอนนั้น พันธ์ หันนาคินทร์ โคกล่าวไว้ว่า การ-
 ใหนักลิตออกไปทำการสอนโดยทันที ตั้งแต่วันแรกที่ไปยังโรงเรียนที่จะฝึกสอนนั้นเป็นการเสี่ยง
 ต่อความผิดพลาดอยู่มากน้อย วิธีที่ใหม่ก็จะเป็นการค่อยๆ ปล่อยให้เป็นผู้อิสระทีละน้อย ๆ เป็น
 ระยะ ๆ ไป คือ

1. การให้การปฐมนิเทศในระยะนี้สันนิษฐานว่าได้รับการแนะนำให้รู้จักกับโรงเรียน
 รู้จักนักเรียน ทั้งโดยการสังเกตหรือการศึกษาจากกระเปาะเป็นจุดประสงค์ของการสอนวิชาต่างๆ
 ตลอดจนเนื้อหาวิชาเหล่านั้น การสังเกตการสอนตามปกติของอาจารย์ประจำชั้น หรือ
 ประจำวิชา

2. การสอนในขอบเขตจำกัด หลังจากใหนักลิตได้คุ้นเคยกับสภาพความเป็นไปภายใน
 ในโรงเรียน และในห้องเรียนพอสมควรแล้ว ก็ควรจะใหนักลิตได้ลงมือปฏิบัติงานภายในของเขต
 จำกัด เช่น ช่วยในการตรวจงานของนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ช่วยจัดหา
 อุปกรณ์การสอนสำหรับวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

3. ทำการสอนอย่างเต็มที่ อาจจะเป็นระยะประมาณ 2 สัปดาห์ ที่นี้ลิตควรจะได
 ลงมือสอนอย่างจริงจัง ในระยะนี้ลิตควรจะทำได้ทุกอย่างที่เป็นหน้าที่ของครูประจำชั้น หรือ
 ประจำวิชา แต่ก่อนจะทำการสอนในแบบเรียนใดจะต้องเตรียมบทเรียนล่วงหน้า ในระยะนี้
 เป็นระยะที่อาจารย์นิเทศจะต้องทำการนิเทศโดยใกล้ชิด หลังจากนั้นควรจะเป็นการปรึกษา
 หารือ หรือเป็นการติชมการสอนเท่าที่ใครพบเห็น เพื่อเป็นประโยชน์ในการสอนและการทำ-
 งานขั้นต่อไป

4. การกำหนดงานเพิ่มขึ้น เมื่อนิสิตคุ้นเคยกับการสอนในชั้นของตนดีพอสมควรแล้ว
 ก็ควรจะไ้ไปดูการสอนของนิสิตอื่นในโรงเรียนเดียวกัน หรือไปดูสภาพการณ์ของโรงเรียน-
 อื่นบาง²

¹พันธ์ หันนาคินทร์, "ข้อเสนอแนะในการบริหารงานของสถาบันผลิตครู" (วิทยานิพนธ์เพื่อเลื่อนตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2511), หน้า 57-58.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

จีน บุญญาบุภาพ ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า ความมุ่งหมายทั่วไปในหลักสูตรของสภาการฝึกหัดครู กรมการฝึกหัดครู กำหนดความมุ่งหมายหลักสูตรระดับประกาศนียบัตร ชั้นสูงและหลักสูตรระดับปริญญา จะต้องมาจากการฝึกสอนหรือฝึกงาน เพื่อจะได้ทราบแนวทางและสามารถที่จะนำหลักการ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนไปใช้ปฏิบัติในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเชื่อหรือปรัชญาที่ทำให้เกิดการฝึกสอนหรือฝึกงานนี้มีพื้นฐานมาจากความคิดในการฝึกงานของวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร หนายความ ซึ่งถือกันว่าวิชาชีพชั้นสูงนั้น สมควรให้มีการฝึกงานจากสถานการณ์จริง อาชีพครูก็เป็นอาชีพหนึ่งซึ่งถือว่าอยู่ในระดับอาชีพชั้นสูงด้วย ฉะนั้นควรถือเอาการฝึกงานภาคสนามเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เนื้อหาของการฝึกสอนนั้นก็เหมือนกับการออกฝึกงานในวิชาชีพทางด้านอื่น ๆ จักว่าเป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายที่ทำให้ประสบการณ์ตรงแก่นักศึกษาฝึกสอนก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพครูประจำการจริง ๆ ทั้งนี้เพราะว่าการฝึกสอนจะช่วยให้นักศึกษาครูได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของครู สภาพห้องเรียน งานปกครองชั้นเรียน และงานธุรการชั้นเรียน ให้โอกาสแก่นักศึกษาได้ทดสอบใช้ความรู้ ความคิดและความสามารถเพื่อค้นหาความเข้าใจในทฤษฎีต่างๆ ทางวิชาการและทางจิตวิทยามาใช้สอนนักเรียนให้ได้ดี นักศึกษาจะได้เรียนรู้ว่ามีอะไรบางอย่างที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน และเป็นโอกาสที่จะพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะ และความเจริญงอกงามทางวิชาชีพครูโดยได้เริ่มต้นที่ถูกต้อง¹

จุดมุ่งหมายของการฝึกสอน จากการสำรวจของยูเนสโก โดยผ่านสถาบันฝึกหัดครูภาคพื้นเอเชีย มหาวิทยาลัยซีลีปินส์ เกี่ยวกับแนวการปฏิบัติของการฝึกหัดครูในสถาบันฝึกหัดครูประถมศึกษาในทวีปเอเชียจำนวน 10 ประเทศ สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการที่จะนำทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนมาสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน
2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจถูกต้องสมบูรณ์เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก

¹จีน บุญญาบุภาพ, คู่มือฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติ, (อุตรดิตถ์: ส่วนการพิมพ์ ศูนย์บริการการศึกษา, 2522), หน้า 6.

3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้าง และมีความริเริ่ม
ในการปฏิบัติงานของตน

4. เพื่อให้ให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทที่แท้จริงของครูอาชีพ โดย
เรียนรู้ผ่านจากการฝึกสอน

5. เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจถึงบทบาทที่แท้จริงของครูที่จะต้องปฏิบัติ
โดยจากการมีโอกาสได้คุ้นเคยกับสภาพการณ์และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

6. เพื่อพัฒนานักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับทัศนคติต่อวิชาชีพและเป็นการส่งเสริมทักษะ
ด้านมนุษยสัมพันธ์ เพื่อสามารถปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียน ผู้ร่วมงานในการฝึกสอนตลอดจน
บุคคลในชุมชนได้อย่างดี¹

ความมุ่งหมายของการฝึกสอน เป็นจุดหมายปลายทางที่สถาบันฝึกหัดครูจะต้องนำเด็ก
ไปให้ถึง ซึ่งได้แก่

1. เพื่อให้ นักศึกษาครูมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอน โดยนำเอาความรู้และทฤษฎี
ต่าง ๆ ไปใช้ในภาคปฏิบัติ จะทำให้นักศึกษาครูมองเห็นลึกซึ้งและกว้างขวางในเรื่องต่อไปนี้

1.1 ความเข้าใจเด็ก

1.2 การสอนโดยตรงเป้าหมายของหลักสูตร

1.3 การใช้วิธีสอนที่ถูกต้อง

1.4 การใช้อุปกรณ์การสอนที่ถูกต้อง

1.5 การตรวจสอบตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการสอน

2. เพื่อให้ นักศึกษาครูได้สร้างสมวิธีการศึกษาชนบท

3. เพื่อให้ นักศึกษาครูได้เข้าใจบทบาทของโรงเรียนและบทบาทของครู

4. เพื่อให้ นักศึกษาครูได้มีทักษะในการ เป็นผู้นำของชุมชนและมีความสามารถในการ

พัฒนาชนบท

5. เพื่อให้ นักศึกษาครูสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและเข้าใจหน้าที่ครูที่มีต่อสังคม

¹Edward A. Pires, Student Teaching Practices in Primary Teacher Training Institutions in Asia (Bangkok : UNESCO Regional Office of Education in Asia, 1969), PP. 8-9.

6. เพื่อสร้างสมเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูและการเป็นครู¹

สถาบันฝึกหัดครูแต่ละแห่งกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นการเฉพาะของแต่ละสถาบัน ต่างก็มีจุดมุ่งหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งมีความสำคัญต่อการเตรียมครู การจัดและดำเนินการของโครงการฝึกสอนเป็นงานสำคัญ คุณภาพของโครงการฝึกสอนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำเร็จในการปฏิบัติงานจริงของครูที่ผ่านการฝึกสอน ดังที่สองสี ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี ได้กล่าวไว้ว่า การจัดโครงการฝึกสอนให้เป็นกรณีวัดความสำเร็จในการปฏิบัติการสอนจริงแล้ว โครงการฝึกสอนจะต้องมีคุณภาพอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การวางแผนการฝึกสอนจะต้องสอดคล้องกับหลักการฝึกหัดครูของประเทศ และควรให้นักศึกษาฝึกหัดครูได้รับรู้หลักการข้อนี้ด้วย

2. โครงการฝึกสอนที่ดี จะต้องมีการเตรียมนักศึกษาคูให้พร้อมก่อนออกฝึกสอน ทั้งในด้านเจตคติต่อวิชาชีพ และความสามารถในวิทยาการ ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติด้านการสอน

3. โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องมีความสัมพันธ์กับการฝึกหัดครูชุมชน เพราะประเทศไทยมีสภาพพื้นฐานเป็นสังคมชุมชน ครูที่ผลิตไปส่วนใหญ่จะไปปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน การฝึกหัดครูจึงควรมุ่งที่จะผลิตครูออกไปสอนและเป็นผู้นำชุมชน

4. โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องมีแผนการนิเทศที่ดี ในการนิเทศนิเทศจะต้องวางรายละเอียดในการดำเนินงานไว้อย่างถี่ถ้วนว่าจะดำเนินการอย่างไรบ้าง ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงหลักการอยู่เสมอว่าจะต้องหาทางให้นักศึกษาคูทุกคนได้พบขอบบพร่องของตนเอง และประการสำคัญที่สุดคืออาจารย์นิเทศจะต้องวางโครงการนิเทศที่ไม่ใช่ขอบเขตเพียงจะวัดผลให้คะแนนการฝึกสอนเท่านั้น การนิเทศการฝึกสอนนั้นควรจะเป็นการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและความก้าวหน้าทางการปฏิบัติของนักศึกษาเป็นระยะๆ มากกว่า²

¹ เชียว วีระฉายา, การฝึกสอนและรูปแบบของการฝึกสอน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (อุตรดิตถ์: ส่วนการพิมพ์ศูนย์บริการการศึกษา, 2522), หน้า 3-4.

² สองสี ชูติวงศ์ และ สวัสดิ์ สุคนธรังษี, "การนิเทศการฝึกสอน", หน้า 551.

โครงการฝึกสอนควรมีลำดับขั้นตอนเพื่อส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการฝึกสอน ดัง-
แนวคิดของ เจริญผล สุวรรณโชติ และ อำไพ สุจริตกุล ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนดำเนินงานของ
โครงการฝึกสอนออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะแรกเป็นระยะที่เตรียมการฝึกสอน ควรเตรียมตั้งแต่แรกที่นักศึกษาเข้าศึกษา
ในสถานศึกษาฝึกหัดครู ควบคู่การสอดแทรกไว้กับวิชาต่างๆ ทุกวิชา ตลอดระยะที่ศึกษาอยู่
ในสถาบันในลักษณะที่เพิ่มความเข้มข้นขึ้นตามลำดับของระยะเวลาด้วย จนถึงจัดให้มีการ
เตรียมการฝึกสอนอย่างเข้มข้นเป็นการเฉพาะในภาคก่อนออกฝึกสอน

ระยะที่สอง คือการจัดในระหว่างปฏิบัติการฝึกสอนในโรงเรียน เป็นระยะที่ควร
กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติให้แน่ชัดและเหมาะสม ซึ่งในระยะนี้ แทนรูทเทอร์ (Tanruther)
ได้แบ่งเป็น 3 ระยะย่อยดังนี้

ก. ระยะสังเกต เป็นระยะที่จะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนมองเห็นแนวทางอย่าง
กว้างๆ เกี่ยวกับโรงเรียน นักเรียน การเรียนการสอน บุคคลและชุมชนรอบโรงเรียน
ตลอดจนแนวการบริการของโรงเรียน ทั้งนี้ควรให้เวลาระยะนี้ประมาณ 1 สัปดาห์

ข. ระยะเข้ามีส่วนร่วม เป็นระยะที่นักศึกษาฝึกสอนเข้าไปเป็นผู้ช่วยเหลือครู
พี่เลี้ยง เป็นโอกาสที่จะได้คุ้นเคยกับนักเรียน คุ้นเคยกับกิจกรรมต่างๆ ที่อยู่ในบทบาทหน้าที่
ของครู เวลาสำหรับระยะนี้ประมาณ 1 สัปดาห์ต่อจากระยะการสังเกต

ค. ระยะฝึกสอน เป็นระยะที่นักศึกษาพร้อมจะปฏิบัติการสอนด้วยตนเองหลัง
จากผ่าน 2 ระยะแรกมาแล้ว ระยะนี้อาจารย์นิเทศก์จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการให้
คำปรึกษาหารือแก่นักศึกษาฝึกสอน

ระยะที่สาม เป็นระยะการดำเนินการในสถานศึกษาฝึกหัดครูหลังจากที่นักศึกษาเสร็จ
สิ้นการปฏิบัติการสอนในโรงเรียนแล้ว กิจกรรมที่จัดในระยะนี้เป็นการประชุมสัมมนาบุคคลที่มี
ส่วนในกิจกรรมการฝึกสอนที่ผ่านมา ทั้งแก่นักศึกษาฝึกสอน ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์
ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ และสถานศึกษาฝึกหัดครูนี้จะต้องการฝึกสอนรุ่นต่อมาก้อาจใช้โอกาส-

นี่เป็นการเตรียมนักศึกษาฝึกสอนรุ่นใหม่ไว้โดย โดยจัดให้เขาร่วมการประชุมสัมมนาเพื่อได้เรียนรู้สภาพการณ์บางอย่างล่วงหน้าด้วย¹

นอกจากการจัดทำฝึกสอนเพื่อส่งผลสำเร็จให้โคครูที่มีคุณภาพตรงตามความมุ่งหมายแล้ว โครงการฝึกสอนที่ดีต้องประกอบด้วย

1. ควรเน้นถึงความสำคัญของการฝึกสอนว่าเป็นประสบการณ์ที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร และเน้นถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ว่าเป็นครูผู้รับภาระสำคัญยิ่ง คือการให้การนิเทศการสอนซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญมาก อาจจะกล่าวได้ว่าสำคัญยิ่งกว่าการปฏิบัติการสอนวิชาอื่นใดทั้งหมด
2. มีการจัดดำเนินการอย่างดี โดยการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานทั้งหมด และแผนงานต่างๆ อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลคนเดียว ผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าโดยตรง
3. จัดให้มีการประชุมนิเทศอย่างเพียงพอสำหรับทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในโครงการฝึกสอน ได้แก่ นักศึกษาฝึกสอน ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง และครูอื่นๆ ในโรงเรียนฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์ประจำรายวิชาต่าง ๆ ในสถานศึกษาฝึกหัดครู
4. ให้มีการนิเทศการสอนอย่างเพียงพอแก่นักศึกษาฝึกสอน
5. มีการติดต่อสื่อสารอย่างทั่วถึงและพอเพียงระหว่างผู้ที่รวมอยู่ในโครงการฝึกสอน ได้แก่ โรงเรียนฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง หัวหน้าโครงการฝึกสอน และนักศึกษาฝึกสอน
6. มีการประเมินผลโครงการฝึกสอนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งนี้โดยจากการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และนักศึกษา²

¹เจริญผล สุวรรณโชติ และ อำไพ สุจริตกุล, "การจัดและดำเนินการฝึกสอน", เรียบเรียงจากการอภิปรายในการสัมมนาอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลาง ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ระหว่างวันที่ 9-13 กุมภาพันธ์ 2519, (อัครสำเนา).

²ออกตโต เจ.ชิปลาด, "กลวิธีการนิเทศการสอนในโรงเรียนชนบท", (แปลโดย ทูศรี สุวรรณโชติ), เอกสารประกอบการสัมมนาของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลาง ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา ระหว่างวันที่ 9-13 กุมภาพันธ์ 2519, หน้า 1 (อัครสำเนา).

นอกจากนี้ อัดัมส์ และ ดิกกี (Adams and Dickey) ได้กล่าวถึงโครงการฝึกสอนที่ควา เป็น การ เปิด โอกาส ให้ นัก ศึกษา ดังนี้

1. ได้เผชิญกับปัญหาและได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของการฝึกสอน
2. ได้แสดงทั้งความเด่นความค้อยของตน และการกระตุ้นให้ได้ปรับปรุงจุดอ่อนให้เด่นขึ้น
3. ให้ผู้แนะแนวและผู้ให้เทศกได้เข้าไปช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของการฝึกสอน
4. ได้มีส่วนในการจัดและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนและของโรงเรียนฝึกสอน
5. ได้เข้าไปศึกษาและร่วมดำเนินกิจกรรมของสังคมในชุมชนที่โรงเรียนฝึกสอนตั้งอยู่
6. ได้ศึกษางานคานต่าง ๆ ของโรงเรียนฝึกสอน เช่น การจัดระเบียบงาน การบริหารการจัดนักเรียน และห้องเรียน รวมทั้งการปกครองแต่ละโรงเรียนร่วมกับคณะครูในโรงเรียนนั้น
7. ได้รับทราบระบบการบริหารระเบียบกฎเกณฑ์และงานธุรการของโรงเรียน และร่วมในกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน เช่น เกี่ยวกับครูอาจารย์คนหนึ่งของโรงเรียน¹

เชิญ วีระฉายา ได้กล่าวถึงการประเมินผลโครงการฝึกสอนไว้ 3 แบบ คือ

1. แบบธรรมชาติ อาจเป็นการคุยกัน การให้ความคิดเห็นต่อโครงการฝึกสอนในตอนที่มีการประชุม ซึ่งในแต่ละครั้งจะพูดถึงปัญหาที่พบเห็นจะ ต้องพิจารณาถึงสิ่งที่สะท้อนกลับ (Feed back) จากโรงเรียนฝึกสอนและนักศึกษาฝึกสอน การแลกเปลี่ยนความคิดในลักษณะธรรมชาติวิสัยนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารงานฝึกสอน

2. แบบกึ่งระบบ แบบนี้จะให้ข้อมูลมากกว่าแบบแรก ทำให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อาจใช้แบบสอบถามสำหรับนักศึกษาฝึกสอน ครูที่เลี้ยง และครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอน

¹Harold P.Adams and Frank G.Dickey, Basic Principle of Student Teaching (New York:American Book Company, 1956), p. 61.

3. แบบการศึกษาวิจัยผลิตผล ผลิตผลที่สกัดคือ นักศึกษาที่ผ่านโครงการฝึกสอน แล้วออกไปเป็นครูประจำการที่ วิทยาลัยครูมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตผลของคนที่ใหม่มากที่สุด เพื่อให้ไถ่ทราบข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ให้ได้ผลิตผลที่ดียิ่งขึ้นไปอีก

การดำเนินงานอาจทำได้ 3 อย่างคือ

3.1 ส่งแบบสอบถามไปให้ครูใหม่ปีแรก

3.2 ขอให้ครูใหญ่ของครูที่จบใหม่ประเมินผลไปให้วิทยาลัย

3.3 วิทยาลัยส่งอาจารย์ไปยังโรงเรียนที่มีครูใหญ่เพื่อประเมินผล¹

การประเมินผลโครงการฝึกสอนสามารถชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของการทำงานของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกสอน อันได้แก่อาจารย์นิเทศก์ ครูใหญ่ โรงเรียนฝึกสอน ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอน เพื่อนำมาเป็นแนวทางปรับปรุงโครงการฝึกสอนให้ดียิ่งขึ้น

ไพญญ์ วงศ์ประพันธ์ ไต่รวบรวมความเห็นจากอาจารย์นิเทศก์ และนิสิตฝึกสอน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับโครงการฝึกสอนในระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก. ค่านิยมประสงค์ของโครงการฝึกสอน

นิสิตส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะข้อที่กล่าวว่าเพื่อให้ นิสิตได้มีโอกาสร่างแผนหน่วยงานและทำแผนการสอนประจำวัน ซึ่งมีนิสิตแสดงความเห็นด้วยสูงสุด ถึงร้อยละ 82.22 รองลงมาได้แก่ข้อที่กล่าวว่าเพื่อเป็นแนวทางให้นิสิตมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลและได้ปรับปรุงการสอนให้เหมาะสม

ข. ค่านิยมและประโยชน์ของกิจกรรมการฝึกสอน

นิสิตมีความเห็นว่ากิจกรรมการฝึกสอนประมาณสามในสี่ของทั้งหมด เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ ข้อที่มีน้ำหนักเฉลี่ยความเห็นสูงได้แก่การวางแผนการสอนและการตรวจกระดาษสอบ

¹ เชิญ วีระฉายา, การฝึกสอนและรูปแบบของการฝึกสอน, หน้า 67.

สำหรับอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นว่ากิจกรรมการฝึกสอนที่มีคุณประโยชน์ได้แก่การทำแผนที่นิ่ง และการรวมในการประชุมของโรงเรียน

ค. ค่านับรวมวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน

นิสิตฝึกสอนมีความเห็นว่าคนโดยบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอน โดยเฉพาะในด้านการวางแผนหน่วยงาน หรือทำโน้ตการสอนประจำวัน และความปรารถนาที่จะงอกงามทั้งทางวิชาการและทางอาชีพ

สำหรับอาจารย์นิเทศก์มีความเห็นว่า นิสิตได้มองเห็นโรงเรียนเป็นส่วนรวม ได้รู้ถึงความรับผิดชอบในอันที่จะดำเนินตามนโยบายของฝ่ายบริหาร สามารถวางแผนหน่วยงาน และทำโน้ตการสอนได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. คณะหรือสถาบันการฝึกหัดครูควรชี้แจงให้ทางโรงเรียนฝึกสอนทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอน
2. นโยบายการฝึกสอนของคณะ ควรให้สอดคล้องกับนโยบายการรับนิสิตฝึกสอนของโรงเรียน
3. การวางวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกสอนควรได้รับความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกสอน เช่น นิสิตฝึกสอน อาจารย์ช่วยฝึกสอน และอาจารย์ของสถาบันฝึกหัดครู
4. ก่อนที่จะออกไปฝึกสอนควรให้นิสิตได้มีโอกาสรู้จักมักคุ้นกับโรงเรียนในฐานะที่จะเป็นครูโดย
 - 4.1 เปิดโอกาสให้นิสิตได้สังเกตกิจกรรมภายในห้องเรียน
 - 4.2 ให้นิสิตมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ครู
5. ในการทำบันทึกการสอนวันหนึ่ง ๆ นิสิตควรได้รายงานไว้ควยว่า นิสิตได้รวมกิจกรรมพิเศษอะไรบางอย่าง เพื่อให้อาจารย์นิเทศก์ทราบ

6. ในการทำบันทึกการสอน อาจารย์นิเทศก์แต่ละสาขาวิชาควรจะได้ตกลงกันเป็น ที่แน่นอนว่าจะให้วิธีทำแบบไหน อย่างไร¹

อรรถีย์ กนกนภา กุด ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอนต่อโครงการฝึกสอน โดยใช้แบบสอบถามให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน 19 คน อาจารย์พี่เลี้ยง 100 คน อาจารย์นิเทศก์ 20 คน และนักศึกษาฝึกสอน 115 คน ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกสอนของภาควิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่นในปีการศึกษา 2520 และ 2521 ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. ด้านการจัดเตรียมงานโครงการฝึกสอน บุคคลทั้ง 4 กลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดอบรมและเชิญอาจารย์ใหญ่ อาจารย์พี่เลี้ยง มาร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการฝึกสอนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกสอน พร้อมจัดทำคู่มือการนิเทศการฝึกสอนด้วย นักศึกษาฝึกสอนมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอในหมวดวิชาครูตามหลักสูตรของคณะศึกษาศาสตร์ การจัดสัดส่วนของจำนวนอาจารย์นิเทศก์ต่อจำนวนนักศึกษาฝึกสอนยังไม่เหมาะสม

2. ด้านการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน บุคคลทั้ง 4 กลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า นักศึกษาฝึกสอนมีมนุษยสัมพันธ์ดี และปฏิบัติตามคำแนะนำของอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์พี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอนมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู อาจารย์นิเทศก์ให้ความเป็นกันเองและช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยงยอมรับวิธีการสอนของนักศึกษาฝึกสอน สภาพห้องเรียนของโรงเรียนฝึกสอนเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนน้อยมาก

3. ด้านการสอนและการเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาฝึกสอน บุคคลทั้ง 4 กลุ่ม มีความเห็นตรงกันว่านักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถในการสอนและการจัดกิจกรรมการสอน และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

¹ไพฑูริย์ วงศ์ประพันธ์, "การศึกษาโครงการฝึกสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาของ คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2507", (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506.)

4. ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานโครงการฝึกสอน คือนักศึกษาฝึกสอนได้รับบริการห้องสมุดและโสตทัศนศึกษาที่ทางโรงเรียนฝึกสอนและคณะศึกษาศาสตร์จัดให้ไม่เพียงพอ หลักการวัดผลและประเมินผลที่อาจารย์นิเทศก์ใช้กับนักศึกษาฝึกสอนไม่ตรงเป้าหมายและไม่ชัดเจน สัดส่วนของจำนวนอาจารย์นิเทศก์กับจำนวนนักศึกษาฝึกสอนไม่เหมาะสม วิธีการคัดเลือกนักศึกษาออกไปฝึกสอนไม่เหมาะสม สภาพห้องเรียนเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน นักศึกษาฝึกสอนต้องสอนหลายวิชาเกินไป

ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่า

1. คณะกรรมการโครงการฝึกสอนควรให้ความสำคัญต่อการวางแผนการจัดเตรียมงาน โดยเข้าร่วมประชุมและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

2. คณะกรรมการดำเนินโครงการฝึกสอน ควรเป็นผู้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกสอนทั้งหมด เช่น การจัดประชุมอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการฝึกสอน เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายได้รับประโยชน์โดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

3. ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอน ควรให้ความสำคัญและความร่วมมือทุกครั้งในการจัดประชุม หรือเพิ่มเติมความรู้พิเศษเกี่ยวกับการฝึกสอนที่ทางภาควิชาการประถมศึกษาศึกษาคณะศึกษาศาสตร์จัดให้ เพื่อบุคคลทุกฝ่ายจะได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนอย่างตรงกัน

4. ทางภาควิชาการประถมศึกษาศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ควรจัดให้มีงบประมาณส่วนหนึ่งไว้สำหรับโครงการฝึกสอน เพื่อใช้ในการดำเนินงาน เช่น การขาดแคลนอุปกรณ์การสอน การขาดแคลนหนังสือเรียน การจัดประชุมพิเศษ เป็นต้น

5. ควรกระตุ้นให้นักศึกษาต้นตัวอย่างวิชาการโดยจัดการอบรมประชุมและนิทรรศการทางวิชาการ ที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางการฝึกสอนให้แก่ นักศึกษาฝึกสอน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

6. ควรมีการประเมินผลโครงการฝึกสอน ดังนี้

6.1 หลังจากการฝึกสอนสิ้นสุดลง

6.1.1 ประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์พี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอนโดยพร้อมเพรียงกัน

6.1.2 ส่งแบบสอบถามไปยังบุคคลทั้ง 4 กลุ่มให้ตอบคำถาม

6.2 วิเคราะห์ปัญหา และวิธีแก้ปัญหาเพื่อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

6.3 ส่งผลการวิเคราะห์ให้บุคคลทั้ง 4 กลุ่ม รวบรวมไปให้คณาจารย์และบริหารเป็นแนวทางแก้ปัญหาในคราวต่อไป¹

คุก (Cooke) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกสอนโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตั้งเกณฑ์โครงการฝึกสอนขึ้น เขาได้ออกแบบสอบถามไปยังผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการฝึกสอน โดยถามถึงวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดและดำเนินงาน และขอเสนอแนะในด้านการเปลี่ยนแปลงที่เห็นว่าจำเป็นแก่การปรับปรุงโครงการฝึกสอน และได้เสนอมาตรฐานเรียกว่า Quantitative Standard ดังต่อไปนี้

1. การฝึกสอนแบบเต็มวัน (Full time teaching) ควรใช้เวลาอย่างน้อย 9 สัปดาห์ ถ้าเป็นการฝึกสอนแบบครึ่งวันควรเป็น 18 สัปดาห์
2. จำนวนนักเรียนฝึกสอนควรมอบให้อาจารย์นิเทศก์พอเหมาะสมที่อาจารย์นิเทศก์จะมีเวลานิเทศน์นักเรียนฝึกสอนคนหนึ่งๆ อย่างน้อย 2 ชั่วโมงต่อ 1 สัปดาห์ สำหรับนักเรียนฝึกสอนแบบเต็มวัน
3. ครูที่เลี้ยงควรเป็นผู้มีวุฒิอย่างต่ำปริญญาตรี เคยได้เรียนวิชาเกี่ยวกับการนิเทศนักเรียนฝึกสอนมาแล้ว และมีประสบการณ์การสอนที่ได้ผลดีมาแล้วอย่างน้อย 2-5 ปี
4. ครูนิเทศก์ในโรงเรียนสาริตถควรได้รับปริญญาโททางการศึกษามาแล้ว เคยเรียนวิชาเกี่ยวกับการนิเทศการสอนหลายวิชา และควรมีประสบการณ์การสอนที่ได้ผลดีมาแล้วอย่างน้อย 3-5 ปี
5. ในระดับประถมศึกษา ครูที่เลี้ยงคนหนึ่งควรรับผิดชอบนักเรียนฝึกสอนไม่เกินหนึ่งคน สำหรับระดับมัธยมศึกษาไม่ควรรับผิดชอบนักเรียนฝึกสอนเกิน 2 คนต่อหนึ่งภาคเรียน

¹อรทัย กนกนภาค, "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ที่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอนต่อโครงการฝึกสอนของภาควิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522).

6. ในระดับประถมศึกษาครูที่เลี้ยงไม่ควรรับผิดชอบการนิเทศการสอนของนักเรียนฝึกสอนเกินหนึ่งคนในหนึ่งภาคเรียน และไม่ควรเกินหนึ่งภาคเรียน
7. ควรจัดชั่วโมงสอนให้ครูที่เลี้ยงได้มีเวลาว่างการสอนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง เพื่อจะได้เข้าร่วมประชุมสัมมนา อภิปรายปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัยได้
8. ทางสถานฝึกหัดครูควรจะให้ครูที่เลี้ยงเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโปรแกรมการสอนภาคเรียนละ 1 หรือ 2 ครั้ง
9. เนื่องจากครูที่เลี้ยงมีบทบาทที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง จึงควรมีการสมนาคุณแก่ครูที่เลี้ยงด้วยเงิน เพื่อเป็นการเร้าใจให้ครูที่เลี้ยงร่วมงานในโครงการฝึกสอนด้วยความเต็มใจ
10. การฝึกสอนเป็นงานที่ทรากตรำ จึงไม่ควรให้มีการเรียนที่สถานฝึกหัดครูเลย ควรทำหน้าที่ทางการฝึกสอนด้านเดียวเท่านั้น แต่ในกรณีที่จัดการฝึกสอนแบบครึ่งวันควรอนุญาตให้นักเรียนฝึกสอนได้เรียนวิชาการที่สถานฝึกหัดครูได้ไม่เกิน 2 วิชา และจะต้องเป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์กับการสอนอย่างใกล้ชิด
11. ในระหว่างฝึกสอน นักเรียนฝึกสอนควรจะต้องพักอยู่ใกล้โรงเรียนฝึกสอน
12. นักเรียนฝึกสอนควรจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่ตนไปฝึกสอน อยู่พอสมควร และกิจกรรมนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์งานฝึกสอนจริง ๆ
13. นักเรียนฝึกสอนควรจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบรายงานต่าง ๆ ที่เป็นงานประจำของครูที่เลี้ยงด้วย
14. นักเรียนฝึกสอนที่ฝึกสอนในโรงเรียนที่ใกล้เคียงกันและต่างระดับกัน ควรจะหาประสบการณ์จากโรงเรียนอื่น ๆ โดยการสังเกตบ้าง ควรเก็บระเบียบเกี่ยวกับพัฒนาและประเมินผลตนเองของนักเรียนฝึกสอน ในระยะต้น ๆ ของการฝึกสอน ควรมีรายงานเกี่ยวกับการสังเกตต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนฝึกสอนมีความเข้าใจ และทดสอบความสามารถของตนในด้านศิลปแห่งการสอน
15. ควรจัดให้นักเรียนฝึกสอนได้มีประสบการณ์ทั้งในระดับ Junior high school และ senior high school ถ้าทำได้¹

¹Dan Boy Cooke, "Quantitative Standards for the Implementation of Qualitative Standards in Student Teaching Program," Dissertation Abstracts, Vol 20, No.9, (October, 1960): 3465-A.

สกอร์ลิงค์ (Schorling) ได้ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของโครงการฝึกสอน ซึ่งพบในสถาบันฝึกหัดครูหลายแห่งไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกสอนยังอยู่ในขอบเขตจำกัด การฝึกสอนควรรวมประสบการณ์ของครูทั้งภายในและนอกห้องเรียน

2. อาจารย์ช่วยฝึกสอนมีงานมากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอ และยังขาดคำปรึกษาและทันสมัยอีกด้วย

3. อุปกรณ์การสอนมีน้อย

4. หนังสือคู่มือแนะแนวการฝึกสอนล้าสมัย และไม่เพียงพอ

5. โครงการฝึกหัดครูมักจะไม่ได้อบรมความสามารถทางการสอนให้แก่บัณฑิตอย่างแท้จริง¹

มาร์คัส (Marcus) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลของโครงการฝึกสอนที่มีต่อโรงเรียนฝึกสอนในมิชิแกน ตามความเห็นของนักศึกษาฝึกสอน ครูที่เลี้ยง และผู้บริหาร ซึ่งปรากฏผลการวิจัยว่า โครงการฝึกสอนได้รับการยอมรับเป็นที่พอใจของโรงเรียนฝึกสอนตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่ยอมรับว่าการฝึกสอนให้ผลประโยชน์แก่โรงเรียนฝึกสอน

2. ข้อที่ได้รับการยอมรับเป็นที่พอใจมากที่สุดคือ การปฏิบัติการสอน เช่น การให้ความสนใจนักเรียน การใช้อุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ การให้ข้อเสนอแนะใหม่ ๆ

3. ในด้านระเบียบวินัยทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นไม่คั่นัก

4. นักศึกษาฝึกสอนไม่ใ้มีการติดต่อกับผู้ปกครองหรือเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนดังที่เป็นที่ต้องการ

5. เป็นที่ยอมรับว่า นักศึกษาฝึกสอนเป็นผู้แพร่ขยายผลจากการฝึกสอนแก่โรงเรียนฝึกสอน

¹Raleigh Schorling Student Teaching, (New York : McGraw-Hill Book Co., 1949), p. 4-6.

6. คณะบุคคลของโรงเรียนฝึกสอนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่นักศึกษาฝึกสอน
จัดขึ้น

7. การฝึกสอนให้ผลในการจัดโครงการเตรียมครูประจำการในโรงเรียนฝึกสอน

8. ทั้งผู้บริหารและโรงเรียนฝึกสอนมีความเห็นว่าขวัญของคณะครูรวมงานฝึกสอนอยู่
ในเกณฑ์

9. ทั้งนักศึกษาและครูพี่เลี้ยงต่างสนับสนุนว่าบุคลากรของโรงเรียนควรกระทำหรือรับ
ในการติดต่อขอนักศึกษาฝึกสอนแก่โรงเรียน ¹

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศก์

บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ในแต่ละสถาบันย่อมถูกกำหนดไว้โดยทั่วไปในจุด
มุ่งหมายที่ไม่ต่างกันนัก สถาบันหนึ่ง ๆ จะทำไปแยกออกเป็นเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะตามความ
เหมาะสมของแต่ละแห่ง

หน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์มีดังนี้

1. งานทั่วไป

1.1 ติดต่อประสานงานกับครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับ-
ผิดชอบต่องานในโรงเรียนฝึกสอน

1.2 ควบคุมดูแลนักเรียนฝึกสอนในด้านความประพฤติ และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ

1.3 จัดทำเอกสาร สถิติ และรายงานต่าง ๆ ด้านการฝึกสอน

1.4 เบิก-จ่าย เบี้ยเลี้ยงให้แก่ นักเรียนฝึกสอนชนบท

1.5 รับผิดชอบ หน้าที่ ไปส่งตามหน่วยฝึกสอน

1.6 ควบคุมการจ่ายเงิน การซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในหน่วยฝึกสอน

1.7 ดำเนินการซ่อมสร้างที่พักและเครื่องใช้ต่าง ๆ ของหน่วยฝึกสอน

¹ Cliffor M. Marcus, "Contributions of Student Teaching Programs to Michigan Cooperating Schools is Perceived by Student Teachers, Supervising Teachers and Administrators", Dissertation Abstracts Vol. 31, No. 11, (May, 1971): 5910-A.

- 1.8 ส่งงานมอบหมายประจำวันให้นักเรียนฝึกสอนตามหน่วย
- 1.9 จัดสวัสดิการให้แก่ักเรียนฝึกสอน
- 1.10 เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนฝึกสอน
- 1.11 จัดการประชุมพิเศษเพื่อเตรียมตัวนักเรียนฝึกสอนก่อนออกไปปฏิบัติงาน

2. นิเทศการสอน

2.1 ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักเรียนฝึกสอนในด้านการสอน การปกครองชั้น และงานกิจกรรมในชั้นเรียนทั่วไป

- 2.2 ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้แก่ครูพี่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอน
- 2.3 ตรวจสอบทิศการสอนและให้คำแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องในการสอน
- 2.4 ร่วมกับโรงเรียนวางโครงการด้านการสอนและการพัฒนาโรงเรียน
- 2.5 จัดการสัมมนานักเรียนฝึกสอน เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในด้านการสอน
- 2.6 ทำหน้าที่วัดผลการฝึกสอนของนักเรียนฝึกสอนตามเกณฑ์ที่วิทยาลัยกำหนด
- 2.7 ดูแลนักเรียนฝึกสอนในด้านการปฏิบัติงาน และความประพฤติให้เป็นไปใน

ทางที่ถูกต้อง

2.8 แนะนำแหล่งความรู้ที่จะคนควาให้แก่ักเรียนฝึกสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนฝึกสอนมีความรู้อย่างเพียงพอสำหรับด้านการสอน¹

จีน บุญญาภาพ ไทกลาวถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ไว้ว่า

1. ด้านการนิเทศการฝึกสอน

เกี่ยวข้อง

- 1.1 สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนร่วมกับครูพี่เลี้ยงและผู้นิเทศอื่น ๆ ที่
- 1.2 วางแผนการสอนร่วมกับนักศึกษา
- 1.3 ตรวจสอบและติดตามนักศึกษาในการนำหลักการและทฤษฎีมาปฏิบัติ
- 1.4 จัดให้นักศึกษาสังเกตการสอนซึ่งกันและกัน

¹วิทยาลัยครูนครสวรรค์, "คู่มือการฝึกสอน", เอกสารทางวิชาการฉบับที่ 2 (นครสวรรค์:แสงศิลป์การพิมพ์, 2516), หน้า 2-3.

- 1.5 ประชุมสัมมนานักศึกษาฝึกสอนประจำหน่วย
- 1.6 เตรียมให้นักศึกษาฝึกสอนได้ทราบปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนล่วงหน้า
- 1.7 ควบคุมดูแลอบรมความประพฤติ ศีลธรรมจรรยาบรรณของนักศึกษาฝึกสอน
- 1.8 เตรียมให้นักศึกษาได้ทราบถึงระบบบริหารของโรงเรียนที่จะไปทำการ-

ฝึกสอน

- 1.9 เตรียมฝึกให้นักศึกษาฝึกสอนมีบุคลิกภาพและสมรรถภาพที่ดีก่อนไปทำการ

ฝึกสอน

- 1.10 เป็นผู้นำในการวัดผลและการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอน

2. ด้านวิชาการ

- 2.1 ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนในด้านการสอน การปกครองชั้น การจัดห้องเรียน การจัดกิจกรรมและการพัฒนาชุมชน
- 2.2 ตรวจโครงการสอนบันทึกการสอน พร้อมทั้งแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะ
- 2.3 แนะนำนักศึกษาฝึกสอนเกี่ยวกับการจัดหา การทำและการเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอน ตลอดจนแหล่งวิชาในชุมชน
- 2.4 ตรวจสอบความแม่นยำในเนื้อหาวิชาของนักศึกษาฝึกสอน
- 2.5 จัดให้นักศึกษาฝึกสอนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการระหว่างหน่วยฝึกสอน
- 2.6 เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการแก่ครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกสอนและชุมชน
- 2.7 เป็นวิทยากรให้แก่ครูพี่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอน
- 2.8 แนะนำนักศึกษาฝึกสอน ครูพี่เลี้ยง และครูใหญ่ในการนำนวัตกรรมทางการสอนมาใช้
- 2.9 จัดทำคู่มือฝึกสอนหรือเอกสารทางวิชาการที่จะเป็นประโยชน์แก่การฝึกสอน
- 2.10 ประชุมปฏิบัติการระยะสั้นเกี่ยวกับการนิเทศแก่ครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ และกรรมการนิเทศก่อน ๆ

3. งานประชาสัมพันธ์

3.1 แจกความเคลื่อนไหวกิจการภายในวิทยาลัยให้แก่นักศึกษาฝึกสอนและ-

ชุมชนทราบ

3.2 ทำเอกสาร วารสาร และรายงานเกี่ยวกับการฝึกสอน

3.3 เผยแพร่นโยบายและหลักการของการฝึกหัดครูแก่โรงเรียนและชุมชน

3.4 รายงานการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนแก่อาจารย์ในวิทยาลัย

3.5 ศึกษารวบรวม สถิติ ข้อมูล และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับสภาพการศึกษาของท้องถิ่นแก่คณะอาจารย์ในวิทยาลัยครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน

4. งานการประสานงาน

4.1 ติดต่อประสานงานกับโรงเรียนฝึกสอนวิทยาลัยครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะส่งนักศึกษาฝึกสอนไปปฏิบัติงาน

4.2 ติดต่อวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักศึกษาฝึกสอน

4.3 เป็นผู้ประสานงานกับนักศึกษาฝึกสอน ครูพี่เลี้ยง ครูใหญ่ อาจารย์นิเทศก์ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

4.4 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างอาจารย์ในวิทยาลัยครูกับครูในโรงเรียนและบุคลากรในท้องถิ่น

4.5 ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนในการปรับปรุงโรงเรียนตามแนวพัฒนาท้องถิ่น

4.6 ปรึกษารื้อหรือกับครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง และผู้นิเทศอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน

4.7 ดำเนินการให้ภาควิชาต่างๆ ในวิทยาลัยครูมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่นักศึกษาฝึกสอน

4.8 กระตุ้นให้วิทยาลัยครูและโรงเรียนฝึกสอนร่วมกันปรับปรุงโรงเรียน

4.9 พบปะปรึกษาหารือกับครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยง และผู้นิเทศอื่น ๆ เป็นประจำ

4.10 มีบทบาทในการสำรวจ พิจารณา คัดเลือก ขยายเขต หรือยุบหน่วยฝึกสอนของวิทยาลัย

5. ค่านิยมบริการและสวัสดิการ

5.1 อำนวยความสะดวกในการเดินทางไปประจำหน่วยและกลับวิทยาลัยของนักศึกษาฝึกสอน

5.2 เบิก-จ่ายเบี้ยเลี้ยง ฌานากิ และจกหมายของนักศึกษาฝึกสอน

5.3 เสนอแนะการใช้จ่ายเงินของหน่วยฝึกสอน

5.4 ดำเนินการให้มีการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ระหว่างหน่วยฝึกสอน

5.5 ดูแลความเป็นอยู่ การทำงาน ตลอดจนสวัสดิการต่าง ๆ แก่นักศึกษา-

ฝึกสอน

5.6 ช่วยจัดอุปกรณ์และ เสนอแนะแหล่งอุปกรณ์และแหล่งวิทยากรให้แก่ นักศึกษาฝึกสอนและคณะครูในโรงเรียน

5.7 เข้าร่วมโครงการอบรมครูประจำการของหน่วยในชุมชน

5.8 บริการห้องสมุดเคลื่อนที่แก่โรงเรียนและชุมชน

5.9 ดูแลทุกข์สุขและขอความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชนในการให้ความปลอดภัยแก่นักศึกษาฝึกสอน

5.10 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการแก่นักศึกษาฝึกสอน ¹

สุนนา ไตลังคะ ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาการนิเทศการสอนของอาจารย์-นิเทศก์ในโครงการฝึกหัดครูชนบท ในวิทยาลัยครูสังกัดกรมการฝึกหัดครูรวม 26 แห่ง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เป็นชาย และส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีในประเทศ และเคยมีประสบการณ์การสอนมาแล้ว

¹ ชิน บุญญาภาพ, คู่มือฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติ, หน้า 61-63.

ฝึกสอนทำไมไ้ไ้มากเท่าที่ควร

พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะเกี่ยวกับอาจารย์นิเทศก์ดังนี้

1. สถาบันฝึกหัดครูควรเพิ่มอาจารย์นิเทศก์ที่ทำการนิเทศการสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท
2. ในกรณีที่ต้องเปลี่ยนตัวอาจารย์นิเทศก์ควรให้อาจารย์นิเทศก์ใหม่ได้ทดลองทำงานควบคู่ไปกับอาจารย์นิเทศก์คนก่อนอย่างน้อย 1 เดือน เพื่อจะได้มีประสบการณ์
3. อาจารย์นิเทศก์ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอนด้านการสอน และการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนให้มากขึ้น
4. อาจารย์นิเทศก์ควรทำความเข้าใจกับครูที่เลี้ยงในเรื่องแนวนิเทศการสอนให้ตรงกัน เพื่อครูที่เลี้ยงจะได้เข้าใจและให้คำแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอนได้เต็มที่¹

นอกจากนี้ สมประสงค์ ประสงค์เงิน ได้นำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของอาจารย์นิเทศก์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้พบปัญหาของอาจารย์นิเทศก์ส่วนที่เป็นปัญหามากคืองบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการโครงการฝึกสอน การจัดหาโรงเรียนที่จะส่งนิสิตไปฝึกสอน ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางไปนิเทศการฝึกสอน การประชุมสัมมนาอาจารย์ใหญ่ และอาจารย์ที่เลี้ยงโรงเรียนต่างๆ ก่อนที่จะส่งนิสิตไปฝึกสอน อาจารย์ที่เลี้ยงนิเทศการสอนไม่สม่ำเสมอและจำนวนอาจารย์นิเทศก์ไม่เพียงพอกับจำนวนนิสิตฝึกสอน

ขอเสนอแนะของผู้วิจัยคือว่าทางสถาบันฝึกหัดครูควรจัดงบประมาณสำหรับดำเนินงานให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ควรจัดให้มีการสัมมนาก่อนระหว่างและภายหลังการฝึกสอน และจัดยานพาหนะบริการแก่อาจารย์นิเทศก์ให้ได้รับความสะดวกขึ้น²

ในการศึกษาถึงบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ของ เกลีสวพันธ์ ขจรนุกงกิติ โดยการศึกษาแบบสอบถามให้แก่ผู้บริหาร อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอนในวิทยาลัยครูสวนกลาง

¹ สาส์ทิพย์ ศรีสุทธิ, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทของวิทยาลัยครูยะลา." (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2515.)

² สมประสงค์ ประสงค์เงิน, "ปัญหาของอาจารย์นิเทศก์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2518.)

ได้สรุปผลประเด็นสำคัญไว้ว่า อาจารย์นิเทศก์ควรมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมศึกษา นานก่อน และผ่านการสอนในวิทยาลัยครูอย่างน้อยเป็นเวลา 3 ปี ควรร่วมปรึกษาหารือกับครูใหญ่ ครูพี่เลี้ยงในการแก้ปัญหาของนักศึกษาฝึกสอน ควรสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอน 3-5 ครั้ง ในแต่ละภาคการฝึกสอน ร่วมวางแผนการสอนกับนักศึกษาฝึกสอน ทั้งควรจัดประชุมปฏิบัติการร่วมกับครูพี่เลี้ยง จัดศูนย์วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งจัดยานพาหนะให้สะดวกและเพียงพอแก่การนิเทศด้วย¹ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้คล้ายคลึงผลสรุปงานวิจัยในเรื่องทำนองเดียวกันของ ชิน บุญญาภาพ² บรรจบ วงศ์ยัง³ วิวัฒน์ ใจเที่ยง⁴ และ สมัย ชื่นสุข⁵

นอกจากนี้ ครอกเกอร์ (Crocker) ได้ศึกษาบทบาทหลัก 9 ด้านของอาจารย์นิเทศก์ ควบคู่การสัมภาษณ์และการสังเกต ปรากฏผลสรุปไว้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่างๆ ของอาจารย์นิเทศก์มีลักษณะจริงจังและถาวรกว่าแต่ก่อน งานที่ปรับปรุงมากที่สุดคือ การเยี่ยมบ่อยครั้งขึ้น

¹ เกลียวพันธ์ ขจรนุกงิตติ, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูส่วนกลางของประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.)

² ชิน บุญญาภาพ, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคใต้ของประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.)

³ บรรจบ วงศ์ยัง, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคเหนือของประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.)

⁴ วิวัฒน์ ใจเที่ยง, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.)

⁵ สมัย ชื่นสุข, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูภาคกลางของประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.)

อาจารย์นิเทศก์จะปฏิบัติหน้าที่การนิเทศ เป็นผลสำเร็จด้วยดีในสภาพที่จำเป็นต่อไปก็คือ ในเขตพื้นที่เล็กๆ ไม่มีหน้าที่อื่นๆ ในวิทยาลัย รับผิดชอบนักศึกษาไม่เกิน 20 คน เข้าถึงบุคลากรทุกระดับในวิทยาลัย จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องบทบาทของตนระหว่างอาจารย์นิเทศก์ด้วยกัน ¹

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับครูใหญ่

หน้าที่ของครูใหญ่ มีดังนี้คือ

1. ให้การประเมินนิเทศแก่นักศึกษาฝึกสอนโดยแนะนำให้รู้จักบุคคล สถานที่ ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ ในโรงเรียน และมอบหมายงานการสอนให้แก่นักศึกษาฝึกสอน
2. ให้ความคุ้มครองดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักศึกษาฝึกสอน
3. สอดส่อง สังเกต และให้คำแนะนำ ชี้แจงขอบกพร่อง ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขแก่นักศึกษาฝึกสอน เช่น การสอน การจัดกิจกรรม ความประพฤติ
4. ร่วมมือกับวิทยาลัย อาจารย์นิเทศก์ ครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกสอน วางแผนปรับปรุงโรงเรียนและชุมชน ให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ
5. พานักศึกษาฝึกสอนให้รู้จักบุคคลในท้องถิ่น ออกเยี่ยมประชาชน ตลอดจนเข้าร่วมพิธีการต่างๆ ในหมู่บ้าน
6. คอยสอดส่องดูแลและกระตุ้นครูพี่เลี้ยงให้มีความเอาใจใส่ และร่วมทำงานกับนักศึกษาฝึกสอนอย่างใกล้ชิดไม่ทอดทิ้ง
7. ส่งเสริมอาจารย์นิเทศก์หรือวิทยาลัยครู เมื่อมีปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับนักศึกษาฝึกสอนเกิดขึ้น
9. วัสดุและประเมินผลการทำงานของนักศึกษาฝึกสอน
10. ประชุมชี้แจง แนะนำ อบรมระเบียบการปฏิบัติงานของโรงเรียน ตลอดจนการปฏิบัติตนในหน้าที่ราชการ

¹ Walter Adams Crocker, "The College Supervisors of Student Teachers, K-12 in a Field Oriented Setting : a Developmental Study," Dissertation Abstracts, Vol.33, No.5, (November, 1972): 2214-1.

11. ไทโซเดอนเนะแกวียาลัยครู เพื่อปรับปรุงโครงการฝึกหัดครูชนบทให้ดียิ่งขึ้น¹
เอลส์บริ และคณะ (Elsbree and others) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าการที่ครูใหญ่
จะสามารถบริหารงานใหม่บรรลุเป้าหมายของการประถมศึกษาขั้นต้นจะต้องปฏิบัติภารกิจหลักดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดและการนิเทศการศึกษา (Organizing and Supervising the Instructional Programs) หรือการบริหารงานด้านวิชาการ
2. การบริหารและการบริการเกี่ยวกับกิจการนักเรียน (Administering Pupil Personnel and pupil service)
3. การบริหารกิจการ เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน (Administering School community relations)
4. การบริหารกิจการ เกี่ยวกับการเงินและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานต่าง ๆ (Administering funds and Facilities)

ครูใหญ่เป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญที่ส่งผลต่อการฝึกสอน บทบาทของครูใหญ่แบ่งออกได้เป็น 6 ฐานะ คือ

1. ฐานะผู้นำ

- 1.1 ควรมีความเข้าใจงานด้านการฝึกสอนและอธิบายให้ครูทุกคนในโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนทราบถึงประโยชน์ของการมีนักศึกษาฝึกสอนในโรงเรียน
- 1.2 จะต้องมีความเข้าใจว่า โครงการฝึกสอนจะช่วยทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียนดีขึ้น และสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นโดยการไว้ชีวิตสอนและนวัตกรรมแปลกใหม่จากวิทยาลัยครูมาทดลองใช้ในโรงเรียน
- 1.3 เป็นผู้มีความสำคัญที่จะทำให้การฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนประสบความสำเร็จ ทำให้ครู นักเรียน ตลอดจนชุมชนได้รับประโยชน์จากการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน

¹วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ "คู่มือนิเทศ", หน้า 47-48.

1.4 ต้องร่วมมือกับวิทยาลัยในด้านการมอบหมายงานให้แก่นักศึกษาฝึกสอน โดยเลือกสรรครูพี่เลี้ยงที่ประสบความสำเร็จทางด้านการสอน มีคุณสมบัติที่ดีและมีเสียส่วนตัวคือ มีความพร้อมที่จะเข้าใจเรื่องราวต่างๆ และเต็มใจที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.5 ในการประชุมครู ควรเชิญนักศึกษาฝึกสอนเข้าร่วมประชุม และปฏิบัติต่อนักศึกษาฝึกสอนเหมือนกับว่าเป็นครูคนหนึ่งในห้องเรียน

2. ฐานะครู

2.1 รับรายงานตัวนักศึกษาฝึกสอนพร้อมทั้งประเมินให้แก่นักศึกษาฝึกสอนรู้จักโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับครู นักเรียน การเรียนการสอน การปกครอง ตลอดจนระเบียบ-ต่างๆ ของโรงเรียนและของข้าราชการครู เพื่อให้นักศึกษาได้ปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง

2.2 ให้ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับโรงเรียน ชุมชน และการประถมศึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอน

2.3 เป็นผู้ปกครองดูแลความทุกข์สุขและการปฏิบัติงาน รวมทั้งให้กำลังใจในการฝึกงานของนักศึกษา

2.4 มีความสำนึกอยู่เสมอว่าการทักทาย พูดคุยกับนักศึกษาฝึกสอนทุกครั้งที่พบกัน จะเป็นการให้กำลังใจแก่นักศึกษาฝึกสอน

3. ฐานะผู้ประเมินผล

3.1 ปรีกษาหารหรือร่วมกับครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และผู้นิเทศอื่นๆ เพื่อจะไต่ทราบความเป็นไปของนักศึกษา และหาทางแก้ไขร่วมกัน

3.2 หาโอกาสเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อสังเกตการสอนและการทำงานของนักศึกษาฝึกสอน

3.3 ประเมินผลการฝึกสอน การพัฒนาโรงเรียน และชุมชนของนักศึกษาฝึกสอน

3.4 สอดส่อง สังเกต และให้คำแนะนำ ชี้แจงข้อบกพร่อง ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขแก่นักศึกษาฝึกสอน เช่น การสอน การจัดกิจกรรม และความประพฤติ

4. ฐานะนักสื่อความหมาย

4.1 ประชุมวางแผนการสอนและการปฏิบัติงานของครูและนักศึกษาฝึกสอนให้ได้ประโยชน์ทั้งทางโรงเรียนฝึกสอน และด้านการฝึกสอนของวิทยาลัย

4.2 แจ้งให้ครูทุกคนในโรงเรียนทราบก่อนนักศึกษาฝึกสอนจะมาปฏิบัติภาระสอนที่โรงเรียน จะไปปรึกษากันว่าควรจะทำอย่างไร

4.3 ประสานงานกับครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ ผู้นิเทศอื่นๆ เกี่ยวกับโครงการสอน วางแผนจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาฝึกสอน ตลอดจนกิจกรรมที่จะส่งเสริมนักศึกษาฝึกสอนให้มีความก้าวหน้าในการฝึกสอน

5. ฐานะที่ทำงานเกี่ยวข้องกับภาระฝึกหัดครู

5.1 ต้องชี้แจงให้คณะครูได้เห็นความสำคัญของการฝึกสอน

5.2 จัดให้นักศึกษาฝึกสอนได้สังเกตการสอนของครูบางคนหรือบางวิชา หรือบางวิธีสอน

5.3 ให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าร่วมในการประชุมครูทุกครั้งและควรทำให้นักศึกษาฝึกสอนเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นครูคนหนึ่งของโรงเรียน

6. ฐานะผู้เข้าใจในหน้าที่ของครูพี่เลี้ยง

6.1 ควรเลือกครูที่ที่สุดในโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยง เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนจะได้ตัวอย่างที่ดี

6.2 ไม่ควรมอบหมายงานอื่นให้ครูพี่เลี้ยงมากเกินไป เพราะครูพี่เลี้ยงรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนในชั้นและการฝึกสอนของนักศึกษา

6.3 ต้องเห็นความสำคัญที่จะต้องแนะนำนักศึกษาฝึกสอนต่อนักเรียนในห้องเรียน¹

นิทัศน์ ปักเจริญผล ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาและความคิดเห็นของครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนในการปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียนฝึกสอน ของโครงการฝึกหัดครูชนบท โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน 25 แห่ง ผลการวิจัยพบว่าครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนมีความรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่โดยเน้นหนักไปในด้านมนุษยสัมพันธ์ และช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนในด้านการสอนมากกว่าการช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนในด้านความร่วมมือกับชุมชน นักเรียนขาดความแม่นยำในวิชาที่สอน และขาดกลวิธีการสอนที่ดี อาจารย์นิเทศก์มีจำนวนน้อย นิเทศนักเรียนไม่ทั่วถึง และขาดความสัมพันธ์กับครูใหญ่ และครูพี่เลี้ยง ครูพี่เลี้ยงขาด

¹ ชิน บุญญาภาพ, คู่มือฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติ, หน้า 52-55.

วิธีการนิเทศการสอนที่ดี ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดวิธีการที่ดีในการประเมินผลการฝึกสอน ความเจริญงอกงามของนักเรียนฝึกสอน ช่วยเหลือตัวเองได้ดี มีความกระตือรือร้นในการทำงาน แแต่คอยในการเขาร่วมกับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประสบการณ์เป็นครูพี่เลี้ยง ความเต็มใจและการเข้าอบรมสัมมนาที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ¹

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับครูพี่เลี้ยง

ครูพี่เลี้ยงมีความสำคัญมากสำหรับการฝึกสอน เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักศึกษาตลอดเวลา บทบาทและหน้าที่ครูพี่เลี้ยงแบ่งได้เป็น 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทด้านประชาสัมพันธ์ คือร่วมมือกับโครงการฝึกสอนของวิทยาลัย ยินดีและเต็มใจให้นักศึกษาฝึกสอนไปทดสอบใช้ประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้รับจากวิทยาลัยในโรงเรียนและในชั้นเรียนของตน ต้อนรับนักศึกษาด้วยความเป็นมิตร ชี้แจงหน้าที่ต่างๆ ที่นักศึกษาฝึกสอนควรได้รับทราบ และต้องปฏิบัติ

2. บทบาทในสถานเป็นผู้นำในสถานงานทางวิชาการแก่นักศึกษาฝึกสอน คือให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ความเข้าใจหลักสูตร วิธีการสอน กิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. บทบาทในสถานบูรณาการงานและประสานงาน คือ ประสานสัมพันธ์กับอาจารย์ใหญ่และอาจารย์นิเทศก์ ในอันที่จะจัดประสบการณ์ในการฝึกสอน เช่น ร่วมมือกับครูใหญ่ในการจัดปฐมนิเทศ เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้รู้จักโรงเรียน รับทราบบทบาทและหน้าที่ของตน ประชุมสัมมนากับอาจารย์นิเทศก์อย่างสม่ำเสมอ²

ท่านองเดียวกัน ชิน บุญบุญภาพ ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครูพี่เลี้ยง ซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ

1. ปรึกษาหารือร่วมกับครูใหญ่เกี่ยวกับแผนการทำงานเพื่อเตรียมไว้สำหรับนักศึกษา

¹ นิทัศน์ ฝึกเจริญผล, "การศึกษาค้นคว้าและความคิดเห็นของครูใหญ่โรงเรียนฝึกสอนในการปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียนฝึกสอนของโครงการฝึกหัดครูชุมชนบท," (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2517.)

² วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ, หน้า 6-8.

2. ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอนในด้านต่างๆ เพื่อการฝึกสอน และการเป็นครูที่ดี รู้จักบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติที่เหมาะสม
3. ร่วมสัมมนาบุคคลากรทุกฝ่ายเพื่อความก้าวหน้าของนักศึกษาฝึกสอน
4. สังเกตการสอนอย่างใกล้ชิด และวัดผลตามความเป็นจริง และยุติธรรม
5. พบปะสัมพันธ์กับนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาการฝึกสอน
6. ประสานงานกับทางวิทยาลัย เพื่อให้การฝึกสอนดำเนินไปโดยเรียบร้อย ¹

ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" โดยส่งแบบสอบถามไปยังอาจารย์ช่วยฝึกสอนโรงเรียนต่างๆ 108 คน และนักเรียน และนิสิตฝึกสอน 140 คน ผลการวิจัยสรุปว่า อาจารย์ช่วยฝึกสอนมีความเห็นว่าการให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียน หรือนิสิตฝึกสอนในด้านการศึกษา การสอน การวัดผลและการปกครองชั้น งานประจำวันของครู บุคลิกภาพส่วนตัว การพัฒนาและความงอกงามในอาชีพ อยู่ในระดับค่อนข้างมากทั้งสิ้น แต่นักเรียน หรือนิสิตฝึกสอนมีความเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่จริง ๆ ของอาจารย์ช่วยฝึกสอนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น และมีส่วนน้อยที่อยู่ในระดับน้อย

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการทำงานนั้น อาจารย์ช่วยฝึกสอนรายงานว่าไม่มีปัญหาอะไร แต่ต้องการที่จะประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ ใ้รับบริการโสตทัศนศึกษา ใ้รับอุปกรณ์จากนักเรียน และนิสิตฝึกสอน และจากสถาบันฝึกหัดครู²

สุจิตต์ หนูหนักดี ได้ศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของครูพี่เลี้ยงที่มีต่อนิสิตฝึกสอนทั้งทางด้านการสอนและการพัฒนาท้องถิ่น โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูพี่เลี้ยง 113 คน และนักเรียนฝึกสอน 420 คน สรุปผลการวิจัยใ้ว่าครูพี่เลี้ยงส่วนใหญ่ประมาณ 31.63% มาทำงานในโครงการนี้ 1-5 ปี มีประสบการณ์ในการสอนน้อย จึงยังไม่เข้าใจความมุ่งหมาย

¹ฉิน บุญญาภาพ, คู่มือฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติ, หน้า 56-58.

²ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา, "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน,"

และวิธีดำเนินงานของโครงการ ไม่ทราบหน้าที่ความรับผิดชอบของคนดีพอ ครูที่เลี้ยง ประมาณ 53.82% สอนประมาณ 25 ชั่วโมงใน 1 สัปดาห์ จึงมีเวลาแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนน้อย นอกจากนี้ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศยังมีความร่วมมือประสานงานในการปฏิบัติงานน้อย นักเรียนฝึกสอนมีปัญหาในด้านวิธีสอน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความสามารถในการผลิตอุปกรณ์การสอน มีอุปสรรคในการปฏิบัติงานในด้านวิชาการ ตัวบุคคล และวัสดุอุปกรณ์¹

ดิลลี (Dilley) ได้รวบรวมข้อมูลจากนิสิตฝึกสอนและอาจารย์ช่วยฝึกสอนฝ่ายละ ๘ คน พบว่าอาจารย์ช่วยฝึกสอนแนะนำนิสิตฝึกสอนให้โดยล้นนัยหากนิสิตไม่กล้ามองหาสิ่งที่ทำและขออนุญาตทำ ส่วนมากอาจารย์ช่วยฝึกสอนทำหน้าที่ได้สมบูรณ์และต้องการโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้แทนจากมหาวิทยาลัย อาจารย์ช่วยฝึกสอนที่ชำนาญจะเคร่งครัดในการให้คำแนะนำนิสิตมากกว่าอาจารย์ช่วยฝึกสอนใหม่ ๆ อาจารย์ช่วยฝึกสอนจำเป็นต้องมองเห็นความสำคัญและแสดงความมั่นใจเพื่อส่งเสริมกำลังใจให้แก่นิสิตฝึกสอน และมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มบุคลากรจากมหาวิทยาลัยที่จะทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอน ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้มีการวิเคราะห์คุณสมบัติที่อาจารย์ช่วยฝึกสอนจะมี เพื่อการฝึกสอนจะได้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น²

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับนิสิตฝึกสอน

บทบาทและหน้าที่ของนักศึกษาฝึกสอน

1. เข้าร่วมการประชุมนิเทศ ปัจจุบันนิเทศ และการสัมมนาที่จัดขึ้นทุกครั้ง
2. ทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้นชั้นใดชั้นหนึ่งและฝึกงานธุรการประจำชั้นที่ได้รับ

มอบหมายจากครูที่เลี้ยง

3. สอนไม่เกินสัปดาห์ละ 9-10 ชั่วโมง หรือประมาณ 27-45 คาบ

¹สุดจิตต์ นพูนภักดิ์, "ปัญหาการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบทในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512).

²Norman E. Dilley, Problems of a Group of Student Teachers in Elementary Education with Implication for the Improvement of Teacher Education at Indiana University, No. 5, Thesis Abstract Series, School of Education, Indiana University, Bloomington, 1953.

4. เตรียมการสอนและทำบันทึกการสอนล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน พร้อมทั้งส่งให้ครูพี่เลี้ยงตรวจล่วงหน้า
5. จัดทำ ทำ และใช้อุปกรณ์เพื่อประกอบการสอนให้เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชาและวัยของเด็ก
6. ต้องมีความกระตือรือร้นที่จะสอนและขอคำแนะนำจากครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และผู้พี่ที่เทศอื่นๆ โดยสม่ำเสมอ
7. สังเกตการสอนของเพื่อนนักศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักศึกษาฝึกสอนด้วยกัน
8. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน ครูพี่เลี้ยง และครูใหญ่ในโรงเรียน ตลอดจนบุคลากรในท้องถิ่น
9. มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในระหว่างนักศึกษาในหน่วยและร่วมมือกันทำงานเพื่อชื่อเสียงของตนเองและของวิทยาลัย
10. ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของการฝึกสอนอย่างเคร่งครัด
11. เอาใจใส่ในการสอน และรับผิดชอบในการปกครองนักเรียน
12. ช่วยดูแลตรวจตรางานอื่นๆ ของโรงเรียน เช่น โรงอาหาร ห้องประชุม สนาม ฯลฯ¹

จรรยาวัตนัน พุกกะมาน ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาต่างๆ ของนิสิตฝึกสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงโครงการฝึกหัดครูในระดัับปริญญาตรีของประเทศไทย" โดยถือเอาปัญหาความยุ่งยากของนิสิตที่ประสบในการฝึกสอนเป็นเกณฑ์ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นิสิตฝึกสอนของวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน และนิสิตฝึกสอนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งอาจารย์ช่วยฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ของสถาบันทั้ง 2 นี้

ผลการวิจัยปรากฏว่า ตามความเห็นของอาจารย์ช่วยฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์นั้น ปัญหายุ่งยากที่นิสิตประสบมีอยู่ 12 ข้อ เป็นความยุ่งยากเกี่ยวกับการสอน 9 ข้อ ส่วนอีก 3 ข้อ

¹ ชิน บุญญาบุภาพ, คู่มือฝึกวิชาชีพภาคปฏิบัติ, หน้า 64-65.

เป็นความยุ่งยากเกี่ยวกับการจัดและการปกครองชั้น ความเห็นของอาจารย์นิเทศก์เหมือนกับ ความเห็นของนิสิตฝึกสอนในข้อที่ว่า นิสิตส่วนใหญ่มีปัญหาและความยุ่งยากเกี่ยวกับการสอนเป็น อันดับหนึ่ง และความยุ่งยากเกี่ยวกับการจัดและปกครองชั้นเป็นอันดับสอง และเมื่อยึดเอาการจัดอันดับเป็นเกณฑ์แล้ว อาจารย์นิเทศก์และนิสิตฝึกสอนส่วนใหญ่ไม่เห็นพ้องกันในเรื่องความหนักเบาของปัญหาความยุ่งยาก มีเพียงข้อเดียวเท่านั้นที่จัดอยู่ในอันดับเดียวกัน คือความมุ่งหมายเกี่ยวกับเทคนิคการสอน ซึ่งได้จัดไว้เป็นอันดับแรกของความเห็น¹

จิตสมร ชุมอินทรจักร ใ้คศึกษาปัญหาและความยุ่งยากที่นิสิตฝึกสอนประสบในระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่าขณะทำการสอนนิสิตฝึกสอนประสบปัญหาทางด้านการเตรียม การสอน วิธีสอน และการจัดอุปกรณ์การสอน ด้านการปกครองชั้นเรียนและบุคลิกภาพของนิสิต-เอง²

จิต ฤทธิไธสง ใ้คสำรวจปัญหาและความต้องการของนักศึกษาฝึกสอนอันอาจมีส่วนสำคัญกับความสำเร็จหรือล้มเหลวในการฝึกสอน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาฝึกสอนมี-ปัญหายุ่งยากในเรื่องการไ้แรงมากเกินไปของครูใหญ่หรือครูพี่เลี้ยง การนิเทศไม่มีหลักเกณฑ์ที่ตรงกันระหว่างครูพี่เลี้ยงกับอาจารย์นิเทศซึ่งใ้คการนิเทศไม่ทั่วถึง เป็นเหตุใ้ให้นักศึกษาฝึก-สอนไม่ทราบว่าจะปฏิบัติอย่างไรดี และใ้คใ้คความเห็นว่าควรจัดใ้คมีการปฐมนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร แบบเรียน และหน้าที่ของนักศึกษาฝึกสอนเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ก่อนออกฝึกสอน ควร-เพิ่มวิชาใ้คนักศึกษาที่จะออกฝึกสอนเรียนมากขึ้นใ้คใ้คใ้คความรู้ความเข้าใจดี และปฏิบัติใ้คใ้ค-ถูกต้องยิ่งขึ้น³

¹Charoontasana Eukhamana, "The Problems of Student Teachers in the Secondary Schools of Thailand as a Basis for the Improvement of the Undergraduate Teacher Education Programs," Doctor's Thesis Indiana University, Bloomington, 1960.

²จิตสมร ชุมอินทรจักร, "ปัญหาและความยุ่งยากที่นิสิตฝึกสอนประสบในการฝึกสอน ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2506", (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506.)

³จิต ฤทธิไธสง, "การสำรวจทัศนคติของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการ ศึกษาที่มื่อการฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูแบบ", (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย วิชาการศึกษาประสานมิตร, 2508.)

สมศักดิ์ ปรีปุระ ไต่สวนวิจัยของนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูในภาคตะวันตก เกี่ยวกับการวางแผนการเรียนการสอน การดำเนินการสอน การวัดผลและประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้แบบสอบถามให้อาจารย์นี้เทศก์ 47 คน นักศึกษา 213 คน พบ สรุปผลการวิจัย มีปัญหาการสร้างเครื่องมือในการวัดผล ความรู้ในด้านการจัดกิจกรรม และวิธีสอนแบบต่างๆ ด้านการดำเนินการสอน นักศึกษาพบปัญหาเรื่องการจัดกิจกรรมและวิธีสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด การเสนอปัญหาให้นักเรียนรวมอภิปราย การส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ส่วนด้านการวัดผลและการประเมินผลนักศึกษามีการประเมินอย่างมีกฎเกณฑ์ในการใช้วิธีการและเครื่องมือ ข้อเสนอแนะคือ วิทยาลัยควรมีหน่วยงานรับผิดชอบในการเตรียมนักศึกษาก่อนออกฝึกสอน และแนวทางจัดระบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ¹

ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกสอนดังกล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับโครงการฝึกสอนในแต่ละสถาบัน ซึ่งคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันบ้าง หากมีได้มีการวางแผนงานให้รอบคอบในทุกด้านแล้วจะหาหนทางที่จะปรับปรุงงานด้านการฝึกสอนได้ยาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันอย่างจริงจังของบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อช่วยกันหาข้อบกพร่องและคิดแก้ปัญหาหาทางแก้ไขในคราวต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹สมศักดิ์ ปรีปุระ, "ปัญหาการฝึกสอนนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันตก," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.)